

PIE-yhteisöjen määritelmä ja ISA-standardien asema Euroopassa

Riikka Myllylä

Opinnäytetyö
Johdon assistenttityön ja kielten
koulutusohjelma
2014

Johdon assistenttityön ja kielten koulutusohjelma

<p>Tekijä Riikka Myllylä</p>	<p>Ryhmä tai aloitusvuosi 2011</p>
<p>Opinnäytetyön nimi PIE-yhteisöjen määritelmä ja ISA-standardien asema Euroopassa</p>	<p>Sivu- ja liitesivumäärä 34 + 8</p>
<p>Ohjaaja Sampo Mielityinen</p>	
<p>Tämä opinnäytetyö selvittää Keskuskauppakamarin tilintarkastusyksikön toimeksiantosta kahta tilintarkastusalaan liittyvää seikkaa, yleisen edun kannalta merkittävien yhteisöjen eli PIE-määritelmän perusteisuutta ja eroja ja ISA-standardien asemaa eri Euroopan maissa. Suomessa ei ole käytössä lakisääteistä PIE-määritelmää. Käsitettä PIE-yhteisöt kuitenkin käytetään yleisesti etenkin tilintarkastusalalla. Toiseksi Suomessa tilintarkastuslaki ja EU:ssa direktiivi 2006/43/EY edellyttävät tilintarkastajilta kansainvälisten tilintarkastus- eli ISA-standardien käyttöä. Yhtään ISA-standardia ei kuitenkaan EU:ssa ole vielä hyväksytty.</p> <p>Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää millaisia PIE-määritelmiä muissa Euroopan maissa käytetään ja perustuvatko määritelmät lakiin. Toiseksi selvitettiin ISA-standardien asemaa eli sitä, edellyttääkö kansallinen lainsäädäntö ISA-standardien käyttöä. Tutkimuksen kohdemaiksi valittiin Suomi, Ruotsi, Tanska, Saksa, Hollanti ja Iso-Britannia.</p> <p>Tämä tutkimustyyppinen opinnäytetyö on tehty vuoden 2014 tammi- ja toukokuun välisenä aikana. Aineistoa ja taustatietoa on kerätty jo syksyllä 2013. Kirjallisten ja sähköisten lähteiden lisäksi aineistona on käytetty sähköpostihaastattelua, joka lähetettiin kaikkiin kohdemailhin. Vastauksia saatiin kolmesta eri maasta.</p> <p>PIE-määritelmän osalta tutkimus osoitti, että PIE-määritelmät tutkituissa maissa ovat hyvin samanlaisia. Tähän vaikuttaa mahdollisesti EU:n lainsäädäntö. Vain Saksassa ja Hollannissa PIE-määritelmä on sisällytetty lainsäädäntöön, muissa maissa tilintarkastusta valvovat elimet määrittelevät PIE-yhteisöt itse.</p> <p>Myös ISA-standardeilla on tutkituissa maissa hyvin samankaltainen asema. Kaikissa maissa tilintarkastajilta edellytetään ISA-standardien käyttöä mutta ISA-standardien virallinen asema vaihtelee jonkin verran tutkittujen maiden kesken.</p>	
<p>Asiasanat Tilintarkastus; tilintarkastuslaki; laadunvarmistus; tilintarkastajat</p>	

Degree Programme in Modern Languages and Business Studies for Management Assistants

<p>Author Riikka Myllylä</p>	<p>Group or year of entry 2011</p>
<p>The title of thesis The Definition of PIE and the Status of ISA Standards in Europe</p>	<p>Number of report pages and attachment pages 34 + 8</p>
<p>Advisor Sampo Mielityinen</p>	
<p>This thesis aims to clarify two points related to auditing: the basis and definition of Public Interest Entities (PIE) and differences in status of ISA standards in Europe. In Finland there is no legal definition of PIE currently in use. A general concept of PIE is used, however, especially within the auditing field. The Finnish Auditing Act and EU Directive 2006/43/EC, on the other hand, require auditors in Finland and in the EU to use ISAs. However, the EU has not approved any specific ISAs yet.</p> <p>The objective of the study was to ascertain what definitions of PIE exist in Europe and whether these definitions are actually based on law. The other objective was to examine the status of ISAs, in other words, whether national legislation in various countries requires auditors to use ISAs. Finland, Sweden, Denmark, Germany, Holland and Great Britain were chosen as the target countries of the study.</p> <p>This study was carried out between January and May 2014. Some material and background information had been already collected in the fall of 2013. In addition to written and e-sources, an e-mail interview was sent to all the target countries; the answers from three countries were used as material for this study.</p> <p>Regarding the definitions of PIE, the study showed that in the examined countries they are quite similar. It is possible that EU legislation has had an effect on this. Only in Germany and Holland have definitions of PIE been included in the relevant legislation; in other countries the bodies which supervise auditing have their own definitions for the term.</p> <p>The ISAs also have a quite similar status in the examined countries. In all the examined countries the use of ISAs is required of auditors, but the official position of ISA standards varies somewhat among these countries.</p>	
<p>Key words audit, Auditing Act, oversight, auditors</p>	

Sisällys

1	Johdanto	1
2	Tilintarkastuksen sääntely ja valvonta.....	4
2.1	Tilintarkastuslaki.....	5
2.2	Tilintarkastusdirektiivin vaikutus tilintarkastuslakiin.....	7
2.3	Tilintarkastajien hyväksyminen ja valvonta.....	7
2.4	TILAn kokoonpano.....	8
3	PIE-yhteisöt.....	10
3.1	PIE-yhteisöjen määritelmä Euroopassa	11
3.1.1	Suomi	11
3.1.2	Ruotsi	12
3.1.3	Tanska	13
3.1.4	Hollanti	14
3.1.5	Saksa.....	14
3.1.6	Iso-Britannia.....	15
3.2	Yhteenveto ja vertailu PIE-määritelmien sisällöstä ja perusteisuudesta	15
4	ISA-standardit.....	17
4.1	IFAC (International Federation of Accountants).....	17
4.2	ISA-standardien asema Euroopan unionin lainsäädännössä.....	19
4.3	ISA-standardien asema Euroopassa	20
4.3.1	Suomi	20
4.3.2	Ruotsi	21
4.3.3	Tanska	22
4.3.4	Hollanti	22
4.3.5	Saksa.....	22
4.3.6	Iso-Britannia.....	23
4.4	Yhteenveto ISA-standardien asemasta.....	23
5	Pohdinta	25
5.1	Tutkimuksen tulokset ja niiden pohdinta.....	25
5.2	Tutkimuksen luotettavuus ja kehittämis- ja jatkotoimenpide-ehdotukset	26
5.3	Ammatillinen kehittyminen.....	28
	Lähteet.....	30

Litteet.....	35
Liite 1. Sähköpostihaastattelu	35
Liite 2. Beckers 2014. Sähköposti	37
Liite 3. Boersma 2014. Sähköposti.....	39
Liite 4. Byström 2014. Sähköposti	41

1 Johdanto

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on tutkia kahta tilintarkastusalaan liittyvää seikkaa ja niiden sisäisiä eroja eri Euroopan maissa. Pääaiheena on tutkia yleisen edun kannalta merkittävien eli PIE-yhteisöjen määritelmää ja sen perusteisuutta kuudessa eri Euroopan maassa. Toiseksi tutkimuksen avulla pyritään selvittämään kansainvälisten tilintarkastusstandardien eli ISA-standardien asemaa Euroopassa.

Olen saanut opinnäytetyöhön toimeksiannon Keskuskauppakamarin tilintarkastusyksiköltä. Tilintarkastusyksikön henkilöstö toimii Keskuskauppakamarin tilintarkastuslautakunnan (jäljempänä TILA) sihteereinä ja suorittaa käytännössä muun muassa TILAn laadunvarmistustyötä. Laadunvarmistuksen yhteydessä TILA käyttää edellä mainittua PIE-yhteisöt käsitettä. PIE-yhteisöille ei kuitenkaan Suomessa ole virallista määritelmää. Tämän vuoksi olen tässä tutkimuksessa selvittänyt erilaisia eurooppalaisia käytänteitä PIE-määritelmän suhteen ja olen pyrkinyt vastaamaan seuraaviin kysymyksiin:

- Millaisia eroja PIE-määritelmissä on eri Euroopan maissa?
- Perustuvatko määritelmät lakiin? Missä laissa määritelmä on?
- Jos PIE-määritelmä ei perustu lakiin, mikä taho sen määrittelee? (Keskuskauppakamari 2009a; Tilintarkastuslautakunta 2014b.)

ISA-standardien asema sekä Suomen että Euroopan unionin lainsäädännössä on mielenkiintoinen. Kummassakin lainsäädännössä tilintarkastajilta edellytetään ”kansainvälisten tilintarkastusstandardien” käyttöä, mutta virallisesti yhtään edellä mainittua standardia ei ole vielä hyväksytty. Näillä kansainvälisillä standardeilla viitataan kansainvälisen tilintarkastajaliitto International Federation of Accountants’n (jäljempänä IFAC) laatimiin International Standards on Auditing eli ISA-standardeihin. Opinnäytetyössäni olen tutkinut ISA-standardien lainsäädännöllistä asemaa eri Euroopan maissa. (Tilintarkastuslaki 13 §; KHT-yhdistys 2014a)

Edellä mainittujen aiheiden lisäksi olen asettanut opinnäytetyölleni tavoitteen kerätä Keskuskauppakamarin tilintarkastusyksikön käyttöön hyvin perusteltua ja ajantasaista tietoa tutkimuksen aihepiireistä. Työstäni toivon olevan konkreettista hyötyä tilintarkas-

tusyksikön työntekijöille heidän arvioidessaan ja kehittäessään tilintarkastustyötä Suomessa. Mahdollisesti työni voi paljastaa myös tarpeen laajemmalle tutkimustyölle kar-toittamistani aiheista ja tuoda tilintarkastusyksikön tietoon uusia tietolähteitä.

Tutkimuksen kohdemaiksi olen valinnut Suomen lisäksi Ruotsin, Tanskan, Hollannin, Saksan ja Ison-Britannian. Nämä kaikki maat ovat EU:n jäseniä ja kaikkien maiden ti-lintarkastajia valvovat elimet, esimerkiksi Suomen TILA ja Ruotsin Revisorsnämnden, ovat The International Forum of Independent Audit Regulators'n (jäljempänä IFIAR) eli itsenäisten tilintarkastusta valvovien elinten foorumin jäseniä. Näillä kriteereillä olen pyrkinyt varmistamaan kerättyjen tietojen vertailtavuuden keskenään sekä varmista-maan tietojen luotettavuutta. IFIAR:n jäsentietojen myötä sain myös kerättyä sekä hyö-dyllistä aineistoa että yhteystietoja tutkimusta varten (IFIAR 2014b). Toimeksiantajan toiveena oli sisällyttää tutkimukseen erityisesti Pohjoismaat. Pohjoismaista Islanti ei kuitenkaan ole EU:n eikä IFIAR:n jäsen, joten en valinnut sitä tutkimuksen kohteeksi. Toisaalta Norja on sekä EU:n että IFIAR:n jäsen mutta sen jätin pois lopullisista koh-demaista saatavilla olevien tietojen vähäisyyden takia.

Tutkimuksen olen toteuttanut kummankin aiheen osalta keräämällä tietoa internetistä ja kirjallisista lähteistä. Lisäksi olen lähettänyt kohdemaiden tilintarkastusta valvoville eli-mille eli IFIAR:n jäsenille sähköpostitse kysymyksiä (liite 1), joihin olen saanut kolmen eri maan edustajan vastaukset (liitteet 2–4). Lisäksi olen hyödyntänyt erityisesti IFAC:n ja IFIAR:n jäsen- ja muita tietoja.

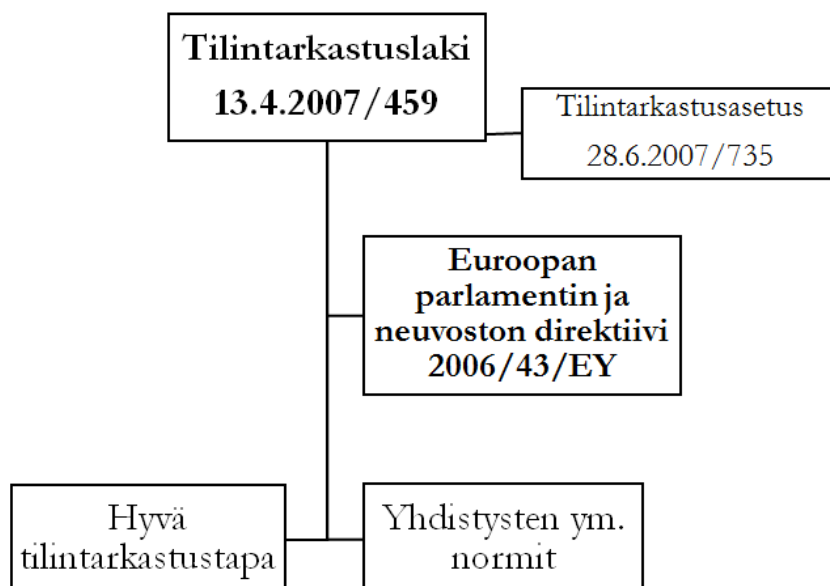
Opinnäytetyön sisällön olen jakanut viiteen päälukuun, joista ensimmäinen on johdanto ja viimeinen pohdinta. Toisessa luvussa olen esitellyt tilintarkastuksen sääntelyä ja val-vontaa Suomessa. Tällä luvulla olen pyrkinyt taustoittamaan tutkimustani tämän hetki-sen lainsäädännön vaatimuksia esittelemällä sekä tuomalla tarkemmin esiin TILAn roo-lin tilintarkastajien valvonnassa. TILAn kokoonpanon esittelyllä halusin tuoda ilmi suomalaisen valvontaviranomaisen rakenteen antaakseni lukijalle mielikuvan siitä, min-käläiset henkilöt tilintarkastusta Suomessa valvovat ja miten henkilöt tehtäviinsä vali-taan. Lisäksi luku kaksi selventää aihepiirejäni sellaiselle lukijalle, joka ei tunne tilintar-kastusalaa ennestään. Luvuissa kolme ja neljä esittelen PIE-yhteisöjen ja ISA-standardien teoriaa ja taustaa. Samassa yhteydessä eli edellä mainittujen lukujen alalu-

vuissa olen esitellyt saadut tutkimustulokset ja vertailut saatuja tuloksia toisiinsa. Tällä olen pyrkinyt varmistamaan sen, että opinnäytetyö on helppoa ja loogista lukettavaa myös sellaiselle lukijalle, joka ei välttämättä aiheita entuudestaan tunne. Pohdintaosiossa olen arvioinut työni tuloksia, sen luotettavuutta ja omaa kehittymistäni opinnäytetyöprosessin aikana. Tuloksien arvioinnin lisäksi pohdin hieman myös tilintarkastuslainsäädännön tulevia muutoksia ja niiden mahdollisia vaikutuksia tutkimieni aiheisiin.

2 Tilintarkastuksen sääntely ja valvonta

Suomessa tilintarkastusta ohjaa lakisääteinen normisto. Normiston vaikuttavin tekijä on tilintarkastuslaki (13.4.2007/459), joka säätelee tilintarkastajista, tilintarkastuksen suorittamisesta ja tilintarkastajien valvonnasta. Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2006/43/EY on osaltaan vaikuttanut nykyiseen tilintarkastuslakiin, jonka pohjalta tilintarkastuslakia uudistettiin vuonna 2007. (Horsmanheimo & Steiner 2008, 125.)

Tilintarkastusta ja tilintarkastajien toimintaa ohjaavat lakien ohella myös valtioneuvoston asetus tilintarkastuksesta (28.6.2007/735, jäljempänä tilintarkastusasetus), KHT-yhdistys – Föreningen CGR ry (jäljempänä KHT-yhdistys ry) ja hyvä tilintarkastustapa, jonka noudattamisesta säädetään tilintarkastuslain 22 §:ssä. Tilintarkastusasetus säätelee muun muassa tilintarkastajarekisterin ylläpidosta ja asioiden käsittelemisestä valvontaelimissä. KHT-yhdistys ry edellyttää esimerkiksi jäseniltään IFAC:n laatimien ISA-standardien käyttöä. Hyvä tilintarkastustapa, jota ei ole tarkasti määritelty vaan se koostuu useista eri lähteistä, on normi, jonka mukaisesti huolelliset ammattihenkilöt toimivat. Kuviossa 1 on esitetty edellä mainitut tilintarkastusta säätelevät normit. (Horsmanheimo & Steiner 2008, 131; 146–149; KHT-yhdistys 2014a.)

Kuvio 1. Tilintarkastusta Suomessa säätelevät normit

2.1 Tilintarkastuslaki

Tilintarkastuslain soveltamisala määritellään sen 1 luvun 1 §:ssä. Pykälän 1 kohdassa viitataan kirjanpitolakiin (1336/1997), jonka 1 luvun 1 §:n mukaisesti tilintarkastuslakia sovelletaan muun muassa osakeyhtiöiden, osuuskuntien, avointen yhtiöiden, kommandiittiyhtiöiden, yhdistysten, säätiöiden, keskinäisten vakuutusyhtiöiden ja henkilöstörahastojen tilintarkastukseen. Tilintarkastuslakia sovelletaan myös toimeen, joka on säädetty tilintarkastajan tehtäväksi muualla laissa tai asetuksessa, tai ”jonka perusteella tilintarkastaja antaa kirjallisen lausunnon viranomaisen tai tuomioistuimen käyttöön” (Tilintarkastuslaki).

Tilintarkastuslain 4 § velvoittaa yhteisöt ja säätiöt valitsemaan tilintarkastajan ja toimitamaan tilintarkastuksen. Yhteisö voi kuitenkin jättää tilintarkastajan valitsematta, mikäli enintään yksi seuraavista ehdoista on täytynyt päättyneellä ja sitä välittömästi edeltävällä tilikaudella: taseen loppusumma yli 100 000 euroa, liikevaihto tai vastaava tuotto yli 200 000 euroa tai yhteisön palveluksessa on keskimäärin yli kolme henkilöä. Myös toimintaansa aloittava yhteisö voi jättää tilintarkastajan valitsematta, ellei ilmeisiä edellytyksiä tilintarkastajan valitsematta jättämiseen ole. Yhteisön yhtiöjärjestyksessä, yhtiösopimuksessa tai säännöissä voidaan kuitenkin määrätä tilintarkastuksesta, vaikka muutoin sille ei olisi edellytyksiä.

Tilintarkastuksessa tarkastetaan yhteisön tai säätiön tilikauden kirjanpito, tilinpäätös, toimintakertomus ja hallinto. Tilintarkastajan tarkastaessa emoyritystä, on tarkastettava myös konsernitilinpäätös. Lisäksi on saatava varmuus siitä, että konserniin kuuluvien yritysten tilintarkastukset on suoritettu asianmukaisesti. (Tilintarkastuslaki 11 §; 12 §.)

Kultakin tarkastetulta tilikaudelta on annettava päivätty ja allekirjoitettu tilintarkastuskertomus. Tilintarkastuslain 15 §:n mukaan tilintarkastuskertomuksessa on oltava

- yksilöivät tiedot tarkastuksen kohteena olevasta tilinpäätöksestä
- noudatettu tilinpäätössäännöstö
- lausunto siitä, ”antavatko tilinpäätös ja toimintakertomus noudatetun tilinpäätössäännöstön mukaisesti oikeat ja riittävät tiedot yhteisön tai säätiön toiminnan tuloksesta ja taloudellisesta asemasta”

- vakiomuotoinen, ehdollinen tai kielteinen lausunto toimintakertomuksen ja tilinpäätöksen tietojen ristiriidattomuudesta
- huomautus yhteisön tai säätiön vastuun miehen teosta tai laiminlyönnistä, joka voi johtaa vahingonkorvausvelvollisuuteen, tai rikkomuksesta yhteisöä tai säätiötä koskevaa lakia, yhtiöjärjystä, yhtiösopimusta tai sääntöjä kohtaan.

Tilintarkastajan on luovutettava tilintarkastuskertomus yhteisön tai säätiön hallitukselle tai muulle vastaavalle toimielimelle viimeistään kaksi viikkoa ennen kokousta, jossa tilinpäätöstä esitetään vahvistettavaksi. (Tilintarkastuslaki 15 §.)

Tilintarkastuslaissa tilintarkastajalla tarkoitetaan joko KHT- tai HTM-tilintarkastajaa tai KHT- tai HTM-yhteisöä. KHT-tilintarkastajalla tarkoitetaan TILAn hyväksymää tilintarkastajaa ja KHT-yhteisöllä TILAn hyväksymää tilintarkastusyhteisöä. HTM-tilintarkastajalla tarkoitetaan kauppakamarin tilintarkastusvaliokunnan (jäljempänä tiva) hyväksymää tilintarkastajaa ja HTM-yhteisöllä tivan hyväksymää tilintarkastusyhteisöä. Tilintarkastajaksi voidaan siis valita joko luonnollinen henkilö (KHT- tai HTM-tilintarkastaja) tai tilintarkastusyhteisö. (Tilintarkastuslaki 2 §.)

Tilintarkastuslain 3 §:n mukaan tilintarkastajana toimiva henkilö ei voi olla vajaavaltainen, konkurssissa tai liiketoimintakiellossa eikä henkilö, jonka toimintakelpoisuutta on rajoitettu. Tilintarkastuslain mukaan tilintarkastajan on työssään

- suoritettava tilintarkastuslaissa tarkoitetut tehtävät ammattitaitoisesti, rehellisesti, objektiivisesti ja huolellisesti yleinen etu huomioon ottaen (Tilintarkastuslaki 20 §)
- ylläpidettävä ja kehitettävä ammattitaitoaan (Tilintarkastuslaki 21 §)
- noudatettava hyvää tilintarkastustapaa ja kansainvälisiä tilintarkastusstandardeja (Tilintarkastuslaki 22 §; 13 §)
- huolehdittava työnsä laadusta ja osallistuttava TILAn (KHT-tilintarkastajat ja KHT-yhteisöt) tai tivan (HTM-tilintarkastajat ja -yhteisöt) määräämään laadun- tarkastukseen (Tilintarkastuslaki 23 §)
- oltava riippumaton (Tilintarkastuslaki 24 §).

2.2 Tilintarkastusdirektiivin vaikutus tilintarkastuslakiin

Euroopan unionissa tilintarkastuksesta säädetään Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivissä 2006/43/EY. Direktiivi on päivätty 17.5.2006 ja julkaistu Euroopan unionin virallisessa lehdessä 9.6.2006. Direktiivissä säädetään tilinpäätösten ja konsolidoitujen tilinpäätösten lakisääteisestä tilintarkastuksesta.

Suomen vuonna 2007 voimaan astuneen tilintarkastuslain uudistuksen perustana oli tämä edellisenä vuonna annettu ns. tilintarkastusdirektiivi. Direktiivin 2006/43/EY pohjalta tilintarkastuslakiin tehtyjä uudistuksia olivat muun muassa tilintarkastajan määrittäminen KHT- tai HTM-tilintarkastajaksi (Tilintarkastuslaki 2 §), lakisääteisestä tilintarkastuksesta vapauttaminen (Tilintarkastuslaki 4 §), tilintarkastajan toimikausien rajoittaminen (Tilintarkastuslaki 27 §), tilintarkastajan raportoinnin muutokset (mm. Tilintarkastuslaki 11 §) ja tilintarkastuksen sisällön määrittäminen. (HTM-tilintarkastajat ry 2006; Tilintarkastuslaki.)

2.3 Tilintarkastajien hyväksyminen ja valvonta

Keskuskauppakamarin tilintarkastuslautakunta (jäljempänä TILA) on tilintarkastajia Suomessa valvova ja hyväksyvä viranomaistaho. TILAn tehtävät perustuvat tilintarkastuslakiin. TILA on avannut tehtäviään ja työprosessejaan työjärjestyksessä, josta säädetään tilintarkastusasetuksen 2 luvun 8 §:ssä. TILAn työjärjestyksen (2012) mukaan TILAn tehtäviä ovat muun muassa ohjaus ja kehittäminen, tilintarkastajien hyväksyminen, laadunvarmistuksen valvonta, tilintarkastajien toiminnan tutkinta, tilintarkastajien ammattitaidon ja muiden hyväksymisen edellytysten valvonta ja tilintarkastajarekisterin ylläpito.

Ohjaus- ja kehittämistehtäviin kuuluu esimerkiksi ohjeiden laatiminen ja julkaiseminen tilintarkastajien hyväksymiseen liittyvissä asioissa. TILA voi myös ”julkaista kannanottoja ammattieettisten periaatteiden ja hyvän tilintarkastustavan tulkinnasta” (Tilintarkastuslautakunta 2012).

Tilintarkastajien hyväksymisellä tarkoitetaan KHT-tilintarkastajan tai KHT-yhteisön hyväksymistä kirjallisen hakemuksen perusteella. Tilintarkastuslaki velvoittaa TILAn

lisäksi järjestämään KHT- ja HTM-tutkinnot. Tilintarkastajan on läpäistävä jompikumpi edellä mainituista tutkinnoista ennen kuin tämä voidaan hyväksyä joko KHT- tai HTM-tilintarkastajaksi (Tilintarkastuslaki 30 §; 31 §; Tilintarkastuslautakunta 2012.)

Laadunvarmistuksen valvontaa varten TILA vahvistaa tarkastusohjelman, jonka mukaisesti se määrää KHT-tilintarkastajan tai -yhteisön laaduntarkastukseen kolmen tai kuuden vuoden välein. HTM-tilintarkastajien ja -yhteisöjen laadunvarmistuksesta vastaavat tilintarkastajat. TILAn laadunvarmistusryhmä kuitenkin ohjaa, kehittää ja edistää sekä KHT- että HTM-tilintarkastajien ja -yhteisöjen tilintarkastustyön laadun parantamista ja laadunvarmistuksen valvontaa onkin luonteeltaan ennaltaehkäisevää ja ohjaavaa. (Tilintarkastuslautakunta 2012; Tilintarkastuslautakunta 2014b.)

Laadunvarmistuksen valvonnan lisäksi TILA tekee myös itse laadunvarmistustyötä. TILAn laadunvarmistusryhmä tarkastaa sellaiset tilintarkastajat ja tilintarkastusyhteisöt, joilla on toimeksiantoja yleisen edun kannalta merkittäviltä yhteisöiltä eli PIE-yhteisöiltä. (Tilintarkastuslautakunta 2012; Tilintarkastuslautakunta 2014b.)

TILA voi aloittaa tutkinnan tilintarkastajan toiminnasta oma-aloitteisesti tai ulkopuolisen yhteydenoton perusteella. Tutkinta aloitetaan jos kyseessä on olennainen asia, tapauksessa on aiheellista epäillä tilintarkastajan toimineen tilintarkastuslain ja säännösten vastaisesti ja tutkittavasta toiminnasta on korkeintaan kuusi vuotta aikaa. TILAn sihteeri valmistelee tutkinta-asian ja laatii luonnoksen TILAn päätöksestä, jonka perusteella asia käsitellään ja päätetään. (Tilintarkastuslautakunta 2012.)

2.4 TILAn kokoonpano

TILAlla on puheenjohtaja, varapuheenjohtaja ja 12 muuta jäsentä. Muilla jäsenillä on myös henkilökohtaiset varajäsenet. TILAn jäsenten tulee olla tilintarkastukseen hyvin perehtyneitä henkilöitä. Puheenjohtaja tai varapuheenjohtaja ei kuitenkaan voi olla KHT- tai HTM-tilintarkastaja, ja TILAn jäsenten enemmistön on oltava muita kuin edellä mainittuja tilintarkastajia. (Tilintarkastuslaki 43 §.)

Työ- ja elinkeinoministeriö (jäljempänä TEM, tilintarkastuslaissa ja 31.12.2007 asti kauppa- ja teollisuusministeriö) ja Keskuskauppakamarin valtuuskunta valitsevat TI-

LAn jäsenet kolmeksi vuodeksi kerrallaan. TEM määrää puheenjohtajan, varapuheenjohtajan ja kolme muuta jäsentä varajäsenineen. Tilintarkastuslaki edellyttää, että Keskukskauppakamarin valtuuskunta valitsee muut TILAn yhdeksän jäsentä ja näiden varajäsenet seuraavasti:

- Kolme jäsentä, joilla on asiantuntemusta tilintarkastusalan tutkimus- ja opetus-toiminnasta ja alan oikeudellista asiantuntemusta.
- Kolme jäsentä, joilla on elinkeinoelämän asiantuntemusta.
- Kolme jäsentä, joista kaksi on KHT-tilintarkastajia ja yksi HTM-tilintarkastaja.
(Tilintarkastuslaki 43 §.)

TILA on päätösvaltainen kun sen jäsenistä on läsnä puheenjohtaja tai varapuheenjohtaja ja kuusi muuta jäsentä tai varajäsentä. TILAn puheenjohtaja, varapuheenjohtaja, jäsenet, varajäsenet ja TILAn sihteerit ovat tilintarkastuslaissa kuvattuja tehtäviä hoitaessaan rikosoikeudellisessa virkavastuussa. (Tilintarkastuslaki 44 §.)

3 PIE-yhteisöt

PIE-yhteisöillä tarkoitetaan yleisen tai julkisen edun kannalta merkittäviä yhteisöjä. PIE-yhteisöt on lyhenne englanninkielisestä käsitteestä Public Interest Entities. TILA käyttää käsitettä PIE-yhteisöt esimerkiksi laadunvarmistuksen yhteydessä, sillä TILA suorittaa itse sellaisten tilintarkastusyhteisöjen laaduntarkastukset, joilla on PIE-yhteisöjen tilintarkastustoimeksiantoja. Lisäksi tilintarkastajat ovat vuosittain velvollisia palauttamaan TILAlle valvontatietoilmoituksen, jossa heitä edellytetään ilmoittamaan suorittamansa PIE-toimeksiannot. (Keskuskauppakamari 2009; Tilintarkastuslautakunta 2014b.)

PIE-yhteisöjen käsitteelle ei kuitenkaan ole kansallisesti tai kansainvälisesti yksiselitteistä määritelmää. Osa IFAC:n jäsenmaista, esimerkiksi Yhdysvallat, on päättänyt olla määrittelemättä PIE-yhteisöjä lainkaan. Maissa, joissa PIE-määritelmä on tehty, on IFAC:n mukaan havaittavissa kaksi erilaista koulukuntaa:

- Tarkan määritelmän koulukunta: joko ”listayhtiöt ja yhtiöt, joiden liikevaihto/varat ylittää X euroa” tai yksityiskohtainen lista erityyppisistä yhteisöistä, jotka ovat PIE-yhteisöjä.
- Epämääräisen määritelmän koulukunta: edellyttää aina tapauskohtaista harkintaa. (IFAC 2006; Keskuskauppakamari 2009.)

IFAC:n (2006) mukaan tehdyissä määritelmissä on usein yhteisenä piirteenä laaja osakkeenomistajakanta. Ilman tätä piirrettä yhteisöt eivät olisi yleisen edun kannalta merkittäviä. Muita usein PIE-määritelmään lukeutuvia yhteisöjä ovat muun muassa luottoyhtiöt, isot non-profit-yhtiöt ja sijoitusyhtiöt.

EU:ssa PIE-yhteisöt on määritelty Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2006/43/EY 2 artiklan 13 kohdassa, jonka mukaan PIE-yhteisöillä tarkoitetaan ”lainsäädännön alaisia yhteisöjä, joiden direktiivin 2004/39/EY 4 artiklan 1 kohdan 14 alakohdassa tarkoitettut siirtokelpoiset arvopaperit on otettu kaupankäynnin kohteeksi jonkin jäsenvaltion säännellyillä markkinoilla, luottolaitosten liiketoiminnan aloittamisesta ja harjoittamista 20 päivänä maaliskuuta 2000 annetun Euroopan parlamentin ja

neuvoston direktiivin 2000/12/EY 1 artiklan 1 alakohdassa määriteltyjä luottolaitoksia sekä direktiivin 91/674/ETY 2 artiklan 1 kohdassa tarkoitettuja vakuutusyhtiöitä”.

Direktiivin 2000/12/EY 1 artiklan 1 kohdassa luottolaitos määritellään yritykseksi, jonka liiketoimintaa on talletusten ja muiden takaisinmaksettavien varojen vastaanotto yleisöltä ja luottojen myöntäminen tai sähköisen rahan liikkeellelaskijaa, joka on määritelty Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivissä 2006/46/EY. Direktiivissä 91/674/ETY määriteltyjä vakuutuslaitoksia ovat itsenäisten ammatinharjoittajien ensi-vakuutusliikkeet, pois lukien muun muassa henkivakuutusliikkeet, sopimusperusteiset vakuutusliikkeen lajit, esimerkiksi henkivakuutukset ja elinkorot, ja jälleenvakuutustoimintaa harjoittavat yritykset. (Direktiivi 2000/12/EY; 91/674/ETY; 73/239/ETY; 79/267/ETY.)

Direktiivin 2006/43/EY mukaan jäsenvaltioilla on oikeus nimetä myös muita yhteisöjä yleisen edun kannalta merkittäviksi. Tällaisia yhteisöjä voivat olla esimerkiksi ne, joilla on suuri merkitys yleisen edun kannalta niiden liiketoiminnan luonteen, koon tai työntekijämäärän vuoksi.

3.1 PIE-yhteisöjen määritelmä Euroopassa

3.1.1 Suomi

Suomen tilintarkastuslaissa ei käytetä ilmaisua yleisen edun kannalta merkittävät yhteisöt. Sen sijaan tilintarkastuslaissa ja muissa säädöksissä käytetään ilmaisua julkisen kaupankäynnin kohteena oleva yhteisö, luottolaitos ja vakuutuslaitos. Säädökset, joissa edellä mainittua ilmaisua käytetään, liittyvät tilintarkastusdirektiiviin 2006/43/EY, jossa PIE-yhteisöt on määritelty (ks. luku 3). (Keskuskauppakamari 2009b.)

Keskuskauppakamarin tilintarkastusyksikkö on muistiossaan ”Mitä ovat julkisen kaupankäynnin kohteena olevat yhteisöt sekä luotto- ja vakuutuslaitokset (yleisen edun kannalta merkittävät yhteisöt)?” (2009b) määritellyt PIE-yhteisöt¹. Muistiossa viitataan

---

¹ Keskuskauppakamarin tilintarkastusyksikkö ei enää käytä kyseistä muistiota PIE-yhteisöjen määrittelemiseksi johtuen arvopaperimarkkinalain (26.5.1989/495 kumottu, uusi laki 14.12.2012/746) muutoksesta.

muun muassa tilintarkastajamaksujen määräämiseen ja tilintarkastajien toiminnan valvontaan (ks. luku 2.3), joiden yhteydessä PIE-yhteisöt käsitettä käytetään. Keskuskaupakamarin (2009b) mukaan PIE-yhteisöjä ovat

- tilintarkastuslain 2 §:ssä määritellyt julkisen kaupankäynnin kohteena olevat yhteisöt
- luottolaitostoiminnasta annetun lain 8 §:ssä määritellyt luottolaitokset
- sijoituspalveluyritykset, jotka on määritelty lain sijoituspalveluyrityksistä 3 §:ssä
- luottolaitostoiminnasta annetun lain 15 §:ssä määritellyt omistusyhteisöt
- vakuutusyhtiölain 1 §:ssä määritellyt vakuutusyhtiöt
- vakuutusyhtiölain 8 §:ssä ja vakuutusyhdistyslain 6 b §:ssä määritellyt vakuutusomistusyhteisöt
- vakuutusyhdistyslain 1 §:ssä määritellyt suuret vakuutusyhdistykset
- eläkesäätiölain 2 §:ssä määritellyt B- ja AB-eläkesäätiöt
- vakuutuskassalain 3 §:ssä määritellyt eläkekassat, jotka harjoittavat lakisääteistä eläkevakuutustoimintaa
- maatalousyrittäjien eläkelain 2 §:ssä määritelty maatalousyrittäjien eläkelaitos MELA ja em. lain mukaisesti määritelty työntekijän eläkelain eläkelaitos silloin, kun se käsittelee maatalousyrittäjien eläkelain mukaista eläkeasiaa
- merimieseläkelain 2 §:ssä määritelty merimieseläkekassa MEK.

Valtioneuvosto on kommentoinut PIE-yhteisöjen asemaa TEM:n muistiossa. TEM:n (2012) mukaan valtioneuvosto esittää Euroopan unionin sääntelykokonaisuutta muutettavaksi muun muassa siten, että nykyisen tilintarkastusdirektiivin rinnalle säädettäisiin asetus PIE-yhteisöjen tilintarkastuksesta. Tilintarkastusdirektiivissä määriteltäisiin PIE-yhteisöt, joita olisivat muun muassa ”listayhtiöt sekä määritellyt rahoitus- ja vakuutusmarkkinoilla toimivat yhteisöt”, ja erillisellä asetuksella säädettäisiin näiden edellä mainittujen ”yhteisöjen tilintarkastusta koskevista erityisvaatimuksista” (TEM 2012).

3.1.2 Ruotsi

Ruotsissa ei ole käytössä virallista PIE-määritelmää. Yleensä PIE-yhteisöistä puhuttaessa tarkoitetaan listayhtiöitä, finanssisektorilla toimivia yhtiöitä, ja joitain yhtiöitä, jotka käsitetään PIE-yhteisöiksi niiden suuren koon takia. Vaikka PIE-yhteisöjä ei ole määri-

telty Ruotsin lainsäädännössä, ollaan tähän kuitenkin pyrkimässä. Tällä hetkellä on meillä tutkimus, jonka tavoitteena on sisällyttää PIE-määritelmä osaksi Ruotsin lainsäädäntöä². (Byström 2014.)

3.1.3 Tanska

Tanskassa PIE-määritelmä jakautuu viiteen eri kohtaan. Ensimmäiseen kohtaan lukeutuvat yhtiöt, joilla on kaupan siirtokelpoisiksi tunnustettuja arvopapereita säännellyillä markkinoilla³ EU- tai ETA-maassa ja toiseen kohtaan valtion omistamat listayhtiöt. Kolmannen kohdan mukaan PIE-määritelmään lukeutuvat kunnat, kunnalliset yhteisyritykset ja alueet⁴. (IFIAR 2013a.)

Neljännän kohdan mukaan PIE-yhteisöiksi määritellään yritykset, jotka ovat Danish Financial Supervisory Authority -elimen valvonnan alaisia. Tähän määritelmään eivät kuitenkaan sisälly yritykset, jotka kattaa Danish Insurance Mediation Act -laki (vakuutuslainsäädäntöä) tai Danish Financial Business Act -lain (liiketalouslainsäädäntöä) kohta 20a. Viidennen kohdan mukaan yritys luetaan PIE-yhteisöksi, mikäli se täyttää vähintään kaksi seuraavista ehdoista kahtena peräkkäisenä tilivuotena:

- 2500 työntekijää.
- Tase 5 miljardia Tanskan kruunua.
- Nettoliikevaihto 5 miljardia Tanskan kruunua. (IFIAR 2013a.)

Tarkempaa selvitystä siitä, perustuvatko yllä olevat määritelmät johonkin lakiin tai lakeihin ei ollut saatavilla. Lähdetekstissä olevien viittausten perusteella voi kuitenkin päätellä, että PIE-yhteisöihin viitataan joissain laeissa, tai niiden asemaa perustellaan

---

² “There is an ongoing investigation in order to implement a definition of PIE into Swedish legislation.” (Byström 2014.)

³ “Companies with transferable securities admitted to trading on a regulated market in an EU country or in an EEA country”. (IFIAR 2013b.)

⁴ “Municipalities, joint local authority companies, cf. Section 60 in the Danish Local Government Act, and regions”. (IFIAR 2013b.)

olemassa olevilla laeilla, vaikka suoraa määritelmää PIE-yhteisöille ei lainsäädännöstä löytyisikään.

3.1.4 Hollanti

Hollannissa PIE-määritelmä sisältyy lakiin tilintarkastusyhteisöiden valvonnasta (Audit Firms Supervision Act). Tämän lain 1 artiklan mukaan PIE-yhteisö on

- Financial Supervision Act -lain 1:1 kohtaan viitaten⁵ Hollannissa ja Hollannin lain mukaan perustettu oikeushenkilö, jonka arvopaperit ovat kaupan säännellyillä markkinoilla
- Financial Supervision Act -lain 1:1 kohtaan viitaten pankki, jonka kotipaikka on Hollannissa ja jolle on myönnetty lupa edellä mainitun lain nojalla
- Financial Supervision Act -lain 1:1 kohtaan viitaten keskeinen luottolaitos, jonka kotipaikka on Hollannissa ja jolle on myönnetty lupa edellä mainitun lain nojalla
- Financial Supervision Act -lain 1:1 kohtaan viitaten jälleenvakuuttaja, henkivakuuttaja tai vahinkovakuuttaja, jonka kotipaikka on Hollannissa ja jolle on myönnetty lupa edellä mainitun lain nojalla
- yritys, laitos tai julkinen elin, joka muodostaa osan Financial Supervision Act -lain 2 kohdan mukaan määritetyistä kategorioista, joita ei tosin nykyisin ole vielä määritetty⁶. (Boersma 2014.)

3.1.5 Saksa

Saksassa PIE-määritelmä sisältyy German Commercial Code -lain pykälään 264d. Sen mukaan PIE-yhteisöjä ovat kaikki säännellyillä markkinoilla toimivat, pörssinoteeratut osake- ja/tai arvopaperiyhtiöt. (APAK-AOC 2014; Beckers 2014.)

---

⁵ “-- as referred to in Section 1:1 of the Financial Supervision Act (Wet op het financieel toezicht).” (Boersma 2014.)

⁶ “An enterprise, institution or public body forming part of one of the categories designated pursuant to Section 2; (currently, no such categories have been designated).” (Boersma 2014.)

3.1.6 Iso-Britannia

Iso-Britanniassa tilintarkastajia valvova elin Financial Reporting Council (jäljempänä FRC) määrittelee PIE-yhteisöt The Statutory Auditors (Transparency) Instrument 2008 -julkaisussaan. Sen mukaan PIE-yhteisö on liikkeellelaskija, jonka siirtokelpoiset arvopaperit ovat kaupan säännellyillä markkinoilla, ja jonka tilintarkastus on lakisääteinen. (FRC 2008.)

Edellä olevan määritelmän lisäksi FRC julkaisee vuosittain listan lista- ja muista suurista PIE-yhteisöistä⁷, joiden tilintarkastusten laatua sen Audit Quality Review -tiimi (AQR) tarkkailee. Vuosille 2014–2015 tehty lista pitää sisällään muun muassa seuraavia yhteisöjä:

- Kaikki Iso-Britannian osakeyhtiöt, joilla on pörssinoteerattua pääomaa ja/tai pörssinoteerattua velkaa⁸.
- Kaikki ETA-maihin kuulumattomat osakeyhtiöt, joilla on pörssinoteerattua pääomaa ja/tai pörssinoteerattua velkaa, ja jonka tilintarkastuksen on suorittanut Iso-Britanniassa hyväksytty tilintarkastaja⁹.
- Yksityisen sektorin eläkejärjestelmät, joilla on joko varoja yli 1 000 miljoonaa puntaa tai yli 20 000 jäsentä¹⁰.
- Hyväntekeväisyysjärjestöt, joiden saapuvat varat ylittää 100 miljoonaa puntaa¹¹. (FRC 2014a; FRC 2014b.)

3.2 Yhteenveto ja vertailu PIE-määritelmien sisällöstä ja perusteisuudesta

Kaikissa tutkituissa Euroopan maissa yhteisenä piirteenä on se, että PIE-määritelmä on olemassa. Kuten luvussa 3 on mainittu, esimerkiksi Yhdysvalloissa ei ole lainkaan PIE-

---

⁷ “-- listed and other major public interest entities --.” (FRC 2014a.)

⁸ ”All UK incorporated companies with listed equity and/or listed debt.” (FRC 2014b.)

⁹ ”All non-EEA incorporated companies with listed equity and/or listed debt audited by a UK Registered Auditor.” (FRC 2014b.)

¹⁰ ”Private sector pension schemes with either more than £1000 million of assets or more than 20000 members.” (FRC 2014b.)

¹¹ ”Charities with incoming resources exceeding £100 million.” (FRC 2014b.)

määritelmää. Tutkituista maista Ruotsi on rajatapaus, sillä siellä ei ole käytössä virallista PIE-määritelmää. Ruotsissa kuitenkin tietyt yhteisöt mielletään PIE-yhteisöiksi ja virallisen määritelmän sisällyttämistä lakiin tutkitaan parhaillaan.

Tutkitut maat voidaan PIE-määritelmien perusteella jakaa kahteen eri ryhmään. Ensimmäiseen ryhmään lukeutuvat maat, joissa PIE-määritelmä sisältyy lainsäädäntöön. Näitä maita ovat Hollanti ja Saksa. Toiseen ryhmään lukeutuvat maat, joissa PIE-määritelmää ei ole sisällytetty lainsäädäntöön. Nämä maat ovat Suomi, Ruotsi ja Iso-Britannia. Epäselväksi tapaukseksi jää Tanska, jonka määritelmän perusteisuus ei käy lähdeaineistosta tarkasti ilmi. Maissa, joissa PIE-määritelmä ei sisälly lainsäädäntöön (pois lukien Ruotsi), yhdistävä tekijä on PIE-määritelmän laatija. Suomessa Keskuskauppakamarin tilintarkastusyksikkö, Tanskassa mahdollisesti Danish Business Authority (DBA) ja Iso-Britanniassa FRC eli tilintarkastuksen valvonnasta vastaavat toimijat ovat laatineet listan PIE-yhteisöistä tai niiden määritelmästä.

IFAC:n mukaan PIE-määritelmät voidaan jakaa kahteen eri koulukuntaan, tarkan ja epämääräisen määritelmän koulukuntiin. Koulukuntaajaottelun mukaisesti tutkituista maista kaikki kuuluvat tarkan määritelmän koulukuntaan. Tosin Ruotsin sijoittuminen tarkasti jompaankumpaan koulukunnista on hieman kyseenalaista, sillä tarkempaa, yksiselitteistä määritelmää ei ole olemassa. Kuitenkin Ruotsissa PIE-yhteisöiksi mielletävät yhteisöt ovat hyvin samantyyppisiä kuin muissakin tutkituissa maissa.

PIE-yhteisöjen määritelmä on pääpiirteissään samanlainen kaikissa tutkimuksen kohteissa, joka myös tukee IFAC:n kantaa. Useimmissa maissa PIE-yhteisöiksi määritellään esimerkiksi listayhtiöt, joiden arvopaperit ovat kaupan säännellyillä markkinoilla, vakuutuslaitokset ja luottolaitokset. Tarkemmissa määritelmissä on jonkin verran kansallisia eroja, jotka kuitenkin ovat lähinnä muotoilullisia ja perustuvat mahdollisesti kansalliseen lainsäädäntöön. Tämä käy ilmi esimerkiksi vakuutuslaitosten määrittelyissä.

Myös yhteisön suuri koko on yksi PIE-määritelmän osatekijä ainakin Ruotsissa ja Tanskassa. Molemmissa yhteisön koko vaikuttaa siihen, pidetäänkö yhteisöä PIE-yhteisönä vai ei.

4 ISA-standardit

Kansainväliset tilintarkastusstandardit eli ISA-standardit ja hyvä tilintarkastustapa ovat yhteydessä toisiinsa. Suomessa lainsäädäntö edellyttää tilintarkastajilta sekä ISA-standardien (tilintarkastuslaki 13 §, ks. luku 4.3.1) että hyvän tilintarkastustavan käyttöä (tilintarkastuslaki 22 §). Lisäksi, ainakin toistaiseksi, tilintarkastusstandardien noudattamista arvioidaan osana hyvää tilintarkastustapaa (Horsmanheimo & Steiner 2008, 146; KHT-yhdistys 2012, XIX).

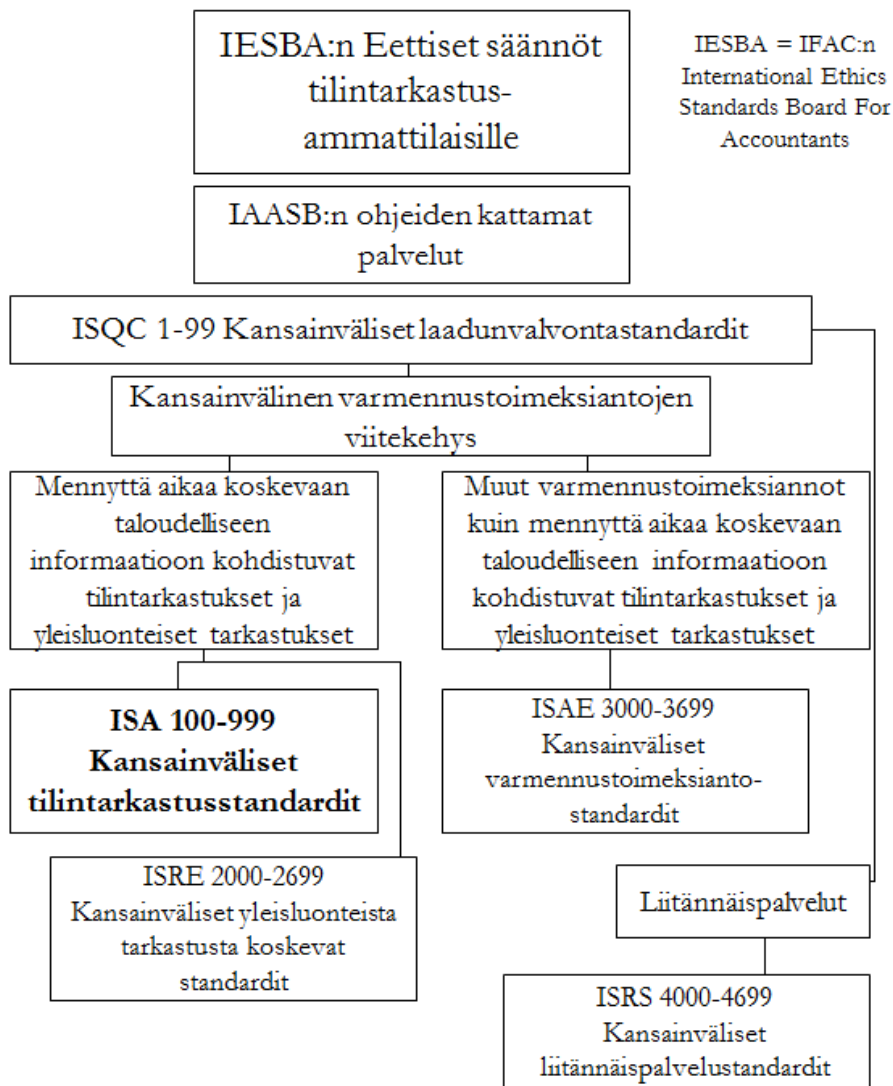
Tilintarkastuslain 22 § velvoittaa tilintarkastajat noudattamaan hyvää tilintarkastustapaa tilintarkastuslaissa määriteltyjä tehtäviä suorittaessaan. Hyvä tilintarkastustapa sisältää sekä periaatteita, kuten objektiivisuus, rehellisyys ja huolellisuus, että keinoja, kuten huolellisten ammattihenkilöiden käyttämiä työmenetelmiä ja heidän omaksumiaan soveltamiskäytäntöjä. Hyvä tilintarkastustapa on samantyyppinen tilintarkastajan toimintaa ohjaava ja velvoittava normisto, kuin hyvä liiketapa, hyvä kirjanpitolaitos tai hyvä asianajotapa. (Horsmanheimo, Kaisanlahti & Steiner 2007, 141; 147.)

Keskeisiä hyvän tilintarkastustavan lähteitä ovat esimerkiksi lait ja asetukset, TILAn ja Valtion tilintarkastuslautakunnan päätökset ja kannanotot ja alan ammattikirjallisuus. Kansainvälisesti hyvän tilintarkastustavan käsite ja sisältö määritellään ammatissa toimivien tilintarkastajien ja heidän ammatillisten yhteenliittymiensä, esimerkiksi IFAC:n toimesta. Suomessa hyvää tilintarkastustapaa kodifioi lähinnä KHT-yhdistys ry, joka muun muassa antaa jäseniään sitovia hyvää tilintarkastustapaa koskevia suosituksia ja tilintarkastusstandardeja. KHT-yhdistys ry:n antamien standardien pohjana ovat IFAC:n ISA-standardit. (Horsmanheimo ym. 2007, 142; 149.)

4.1 IFAC (International Federation of Accountants)

Kansainvälisesti ratkaisevassa asemassa hyvän tilintarkastustavan käsitteen ja sisällön määrittelyssä on kansainvälinen tilintarkastajaliitto IFAC. Se on perustettu vuonna 1977 ja sen jäseniä ovat kansalliset järjestöt. Jäseniä ja liitännäisjäseniä IFAC:lla on 179 kappaletta 130 eri maassa ja se edustaa noin 2,5 miljoonaa erilaisissa tehtävissä toimivaa tilintarkastajaa. Suomesta sekä HTM-yhdistys ry että KHT-yhdistys ry ovat IFAC:n jäseniä. (KHT-yhdistys 2010, 4; KHT-yhdistys 2014a; IFAC 2014a.)

IFAC:n lautakunta IAASB (International Auditing and Assurance Standards Board) vastaa IFAC:n tilintarkastusta ja laadunvalvontaa koskevan ohjeistuksen laatimisesta. Ohjeistus sisältää muun muassa ISA-standardit ja kansainvälisen ISQC-laadunvalvontastandardin ja niiden soveltamisohjeet. Kuviossa 2 on esitetty IAASB:n ohjeiden laajempi rakenne, jonka osia myös ISA-standardit ja ISQC-laadunvalvontastandardi ovat.

Kuvio 2. IAASB:n ohjeiden rakenne (KHT-yhdistys 2012, IX)

Standardit itsessään sisältävät tilintarkastuksen peruseriaatteita, keskeisiä menettelytapoja ja niihin liittyvää ohjeistusta. IAASB:n vuonna 2009 valmistunut Clarity-projekti selkeytti aiemmin käytössä olleita standardeja. Clarity-projektin myötä IAASB:llä on 36 ISA-standardia ja yksi ISQC-standardi, jotka astuivat voimaan vuonna 2009 ja joita on

sovellettu 15.12.2009 tai sen jälkeen alkaneisiin tilikausiin. (IFAC 2014b; KHT-yhdistys 2010, 2; 6.)

IFAC:n jäsenten ja liitännäisjäsenten on osoitettava, että ne ”parhaan kykynsä” mukaan ovat ottaneet IFAC:n ja IAASB:n antamat standardit käyttöön. Mikäli jäsen tai liitännäisjäsen on kansallisen standardin antaja, tulee sen ”parhaan kykynsä” mukaan sisällyttää kansainväliset standardit kansallisiin standardeihin. Tätä valvoo IFAC:n Compliance Advisory Panel, joka selvittää myös, miten jäsenet ja liitännäisjäsenet ovat täyttäneet IFAC:n jäsenvelvoitteiden vaatimukset. Nämä edellä mainitut vaatimukset on määritelty IFAC:n asiakirjassa IFAC’s Statements of Membership Obligations (SMO). (KHT-yhdistys 2010, 8.)

4.2 ISA-standardien asema Euroopan unionin lainsäädännössä

Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2006/43/EY 2 artiklan mukaan ”kansainvälisillä tilintarkastusstandardeilla tarkoitetaan kansainvälisiä standardeja (International Standards on Auditing, ISA) ja niihin liittyviä lausuntoja ja standardeja, sikäli kuin ne ovat merkityksellisiä lakisäätöisen tilintarkastuksen kannalta” (direktiivi 2006/43/EY). Direktiivissä määritellään myös muita tilintarkastusten yhteydessä käytettäviä standardeja, esimerkiksi kansainväliset tilinpäätösstandardit.

Direktiivin 2006/43/EY artiklassa 26 säädetään tilintarkastusstandardien käytöstä. 26 artiklan 1 kohdan mukaan jäsenvaltioiden on vaadittava, että lakisäätöiset tilintarkastukset suoritetaan komiteamenettelyn mukaisesti hyväksytyjä ISA-standardeja noudattaen. Jäsenvaltiot voivat soveltaa kansallisia standardeja siihen asti, että komissio on hyväksynyt vastaavaa asiaa koskevan ISA-standardin. Komissiossa hyväksytyt ISA-standardit tulee julkaista kaikilla EU:n virallisilla kielillä Euroopan unionin virallisessa lehdessä. Toistaiseksi yhtään kansainvälistä tilintarkastusstandardia ei ole EU:ssa hyväksytty mutta siihen ollaan valmistautumassa. (KHT-yhdistys 2014a.)

26 artiklan 2 kohdan mukaan komissio voi päättää komiteamenettelyä noudattaen ISA-standardien soveltuvuudesta yhteisössä. Komissio hyväksyy ISA-standardit sovellettavaksi vain, jos ISA-standardit

- on laadittu julkisen valvonnan alaisena asianmukaisessa menettelyssä ja ne on hyväksytty kansainvälisesti
- varmistavat tilinpäätöksille ja konsolidoiduille tilinpäätöksille omalta osaltaan korkean tason ja uskottavuuden
- ovat yleisen edun mukaisia. (Direktiivi 2006/43/EY.)

26 artiklan 3 kohdassa säädetään jäsenvaltioiden mahdollisuudesta määrätä ylimääräisiä tilintarkastusmenettelyjä tai -vaatimuksia. Edellä mainittuja menettelyjä tai vaatimuksia voi määrätä vain, mikäli ”se on tarpeen tilintarkastuksen laajuuteen liittyvien kansallisten lakisääteisten erityisvaatimusten vuoksi” (direktiivi 2006/43/EY). Näiden ylimääräisten vaatimusten ja menettelyjen tulee olla kohdan 2 mukaisia ja niistä täytyy ilmoittaa komissiolle ja muille jäsenvaltioille ennen niiden hyväksymistä. Poikkeustapauksessa jäsenvaltio voi myös olla soveltamatta tiettyjä osia ISA-standardista. Tällöin jäsenvaltion on ilmoitettava erityiset lakisääteiset vaatimuksensa ja niiden perustelut komissiolle ja muille jäsenvaltioille vähintään kuusi kuukautta ennen niiden kansallista hyväksymistä. Jos kansalliset vaatimukset ovat olleet voimassa ISA-standardia hyväksyttäessä, on ilmoitus lakisääteisistä vaatimuksista tehtävä kolmen kuukauden kuluessa standardien hyväksymisestä. (Direktiivi 2006/43/EY.)

Tilintarkastusstandardeja käsitellään direktiivissä 2006/43/EY myös esimerkiksi artikloissa 8 ja 29. Artikla 8 käsittelee tilintarkastajatutkinnon teoriakoetta ja sen kohdassa 1 edellytetään, että teoriakokeen tulee muiden aihepiirien ohella sisältää myös ISA-standardit. Artikla 29 säätelee laadunvarmistusjärjestelmistä. Sen 1 kohdan mukaan laaduntarkastuksissa täytyy muun muassa arvioida voimassa olevien tilintarkastusstandardien noudattamista.

4.3 ISA-standardien asema Euroopassa

4.3.1 Suomi

Tilintarkastuslain 13 § edellyttää tilintarkastajia noudattamaan tilintarkastuslain 1 §:n 1 momentin 1 kohdassa määriteltyjä tehtäviä hoitaessaan kansainvälisiä tilintarkastusstandardeja, jotka on määritelty EU:n tilintarkastusdirektiivissä 2006/43/EY (ks. luku

2.1 ja luku 4.2). Lisäksi tilintarkastuslain 22 § velvoittaa tilintarkastajat noudattamaan edellä mainittuja tehtäviä suorittaessaan hyvää tilintarkastustapaa (ks. luku 4).

Valtioneuvoston kanta ISA-standardien asemaan Suomessa käy ilmi TEM:n muistiossa, joka kommentoi tilintarkastusdirektiiviin ehdotettuja muutoksia. TEM:n (2012) mukaan Suomessa ISA-standardeja arvioidaan ”joustavasti osana hyvää tilintarkastustapaa”. Muistiossa arvioidaan muun muassa ISA-standardien käyttöönottamista Euroopan unionissa. Tässä yhteydessä mainitaan, että Suomen joustava ISA-standardien arviointimalli on toimiva. (TEM 2012.)

KHT-yhdistys ry on Suomen vanhin tilintarkastajia edustava järjestö. Yhdistyksen jäseniä on noin 94 % Suomessa toimivista noin 750 KHT-tilintarkastajasta sekä noin 30 HTM-tilintarkastajaa. KHT-yhdistys ry on laatinut hyvää tilintarkastus- ja tilintarkastajatapaa koskevia suosituksia ja standardeja vuodesta 2000 alkaen. Nämä suositukset ja standardit perustuvat IFAC:n ISA-standardeihin ja ovat sitovia KHT-yhdistys ry:n jäsenille. Vuodesta 2006 alkaen standardit ovat olleet suoria käännöksiä IFAC:n julkaisemista standardeista. (KHT-yhdistys 2014a; KHT-yhdistys 2014b.)

4.3.2 Ruotsi

Ruotsin lainsäädäntö edellyttää tilintarkastajia suorittamaan tilintarkastuksen yleisesti hyväksytyjen tilintarkastusstandardien mukaisesti. Lainsäädäntö ei suoraan viittaa ISA-standardeihin mutta Ruotsissa ISA-standardien katsotaan olevan yleisesti hyväksytyjä standardeja. Tätä vahvistaa muun muassa se, että tilintarkastajien ammattijärjestö FAR on hyväksynyt ja omaksunut ISA-standardit ja edellyttää jäseniltään niiden käyttöä. (Byström 2014; Revisorsnämnden 2014.)

Myös tilintarkastajia valvova viranomainen Revisorsnämnden on ottanut kantaa ISA-standardien asemaan. Pohtiessaan, mitä yleisesti hyväksytyt tilintarkastusstandardit ovat liittyen sen valvontatoimintaan, Revisionsnämnden on todennut, että ISA-standardit ovat standardeja, joita tulee käyttää tilintarkastuksessa. (Byström 2014; Revisorsnämnden 2014.)

4.3.3 Tanska

Tanskassa tilintarkastusstandardien säätämisestä vastaa Foreningen af statsautoriserede revisorer -yhdistys. Yhdistyksen säätämät tanskalaiset tilintarkastusstandardit noudattavat suoraan ISA-standardeja. Standardeihin on tarpeen mukaan tehty lisäyksiä kansallisten lakien ja säännöksiin vaatimusten täyttämiseksi. (IFAC 2012; RSMplus 2012.)

4.3.4 Hollanti

Hollannissa ISA-standardeilla ei sellaisenaan ole lakiin perustuvaa asemaa. ISA-standardit ovat tosin saaneet maan talousministerin hyväksymän, lainsäädännöllisen aseman (Nadere voorschriften controle- en overige standaarden, NV COS) tilintarkastajien ammattijärjestö The Netherlands Institute of Chartered Accountantsin (jäljempänä NBA) toimesta. The Dutch Audit Firms Supervision Act -laki (laki tilintarkastusyhteisöjen valvonnasta) edellyttää tilintarkastajilta, jotka suorittavat lakisääteisiä tilintarkastuksia, ammatillisen järjestö NBA:n lainsäädännön noudattamista. Tämä siis tarkoittaa, että tilintarkastajien tulee noudattaa työssään ISA-standardeja.¹² (Boersma 2014.)

4.3.5 Saksa

Saksassa ISA-standardeilla ei ole lakiin perustuvaa asemaa. ISA-standardeja on kuitenkin hyödynnetty kansallisten standardien muotoilemisessa. Institut der Wirtschaftsprüfer in Deutschland (jäljempänä IDW, kansallinen tilintarkastajien järjestö) on sisällyttänyt ISA-standardit lähes kokonaan kansallisiin IDW-standardeihin. Kyseiset IDW-standardit sisältävät erityisiä saksalaisia huomioita johtuen lainsäädännöstä¹³. (Beckers 2014.)

---

¹² -- The ISAs have been implemented by the professional body for accountants (The Netherlands Institute of Chartered Accountants, NBA) in legislation [Nadere voorschriften controle- en overige standaarden, NV COS]. This legislation set by the professional body is approved by the Minister of Finance. The Dutch Audit Firms Supervision Act requires auditors that perform statutory audits to comply with the legislation set by the professional body.” (Boersma 2014.)

¹³ “The “Institut der Wirtschaftsprüfer in Deutschland e.V.” [Institute of Public Auditors in Germany, Incorporated Association (IDW)] has been transitioned (almost completely) the international auditing standards into the

4.3.6 Iso-Britannia

Iso-Britanniassa tilintarkastusstandardeista vastaa FRC:n Auditing Practices Board -lautakunta (jäljempänä APB). Joulukuussa 2004 APB julkaisi Ison-Britannian ja Irlannin kansainväliset tilintarkastusstandardit samoilla otsikoilla kuin IAASB:n ISA-standardit. APB oli aktiivisesti mukana IAASB:n Clarity-projektissa (ks. luku 4.1) ja päätti hyväksyä selkeytetyt ISA-standardit myös Iso-Britanniassa ja Irlannissa. Käytössä ovat kuitenkin edelleen APB:n kansainväliset standardit, jotka on muokattu vastaamaan selkeytettyjä ISA-standardeja ja joihin on lisätty kansallisia lisävaatimuksia ja ohjeistusta. (FRC 2012.)

4.4 Yhteenveto ISA-standardien asemasta

Tutkituista Euroopan maista kaikissa on käytössä ISA-standardit joko suoraan tai sovellettuina kansallisiin standardeihin. Vain Suomessa ISA-standardeilla on suoraan lakiin perustuva asema. Tilintarkastuslaki edellyttää sekä 13 §:n että 22 §:n kautta tilintarkastajia käyttämään ISA-standardeja.

Myös osalla muista tutkimuksen kohdemaista ISA-standardeilla on lainsäädännöllinen asema, vaikka laissa niiden käyttöä ei suoraan edellytetäkään. Esimerkiksi Ruotsissa ISA-standardien asema perustuu lakiin siten, että niihin viitataan yleisesti hyväksytyinä tilintarkastusstandardeina, joiden käyttöä lainsäädäntö edellyttää. Hollannissa tilintarkastajia edellytetään noudattamaan tilintarkastajien ammattijärjestön lainsäädäntöä lakisääteistä tilintarkastusta suorittaessaan, ja sen myötä tilintarkastajien tulee noudattaa ISA-standardeja.

Saksassa ja Tanskassa ISA-standardit on sisällytetty kansallisiin standardeihin. Näissä maissa tilintarkastajien ammattijärjestöt ovat vastuussa tilintarkastusstandardien laatimisesta. Saksassa ja Tanskassa kansalliset tilintarkastusstandardit noudattavat suoraan

---

German IDW standards. Moreover, the auditing standards of the IDW point out special German considerations deriving from legal statutes.” (Beckers 2014.)

ISA-standardeja, vaikka niitä ei erikseen nimeltä mainitakaan. Kansallisissa standardeissa ISA-standardeja on täydennetty vastaamaan kansallista lainsäädäntöä.

Isossa-Britanniassa ISA-standardeilla on samanlainen asema kuin Saksassa ja Tanskassa, tosin sillä erotuksella, että Isossa-Britanniassa ovat käytössä omat, kansalliset ISA-standardit. Standardit ovat nimeltään ja sisällöltään lähes täysin vastaavat IAASB:n ISA-standardien kanssa. Myös Isossa-Britanniassa ISA-standardeja on täydennetty kansallisilla lisäyksillä.

Saksan, Tanskan ja Ison-Britannian osalta ei löytynyt erityistä mainintaa siitä, edellyttääkö lainsäädäntö suoraan ja välillisesti tilintarkastusstandardien käyttöä. Kuitenkin se, että kaikissa edellä mainituissa maissa standardit ovat käytössä ja ne on luotu ISA-standardeja noudattaen viittaa siihen, että ainakin kansalliset ammattijärjestöt edellyttävät tilintarkastajilta niiden käyttöä. Tämän perusteella voidaan todeta, että kaikissa tutkimuksen kohdemaissa ainakin ammattijärjestöt tai liitot, esimerkiksi Suomessa KHT-yhdistys ry, edellyttävät jäseniltään ISA-standardien käyttöä joko suoraan tai kansallisten standardien muodossa.

5 Pohdinta

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on selvittää PIE-yhteisöt käsitteen määritelmän eroja ja ISA-standardien asemaa Euroopassa. Kummankin osa-alueen selvityksen on tarkoitus auttaa Keskuskauppakamarin tilintarkastusyksikköä sen laadunvarmistus- ja valvontatyön kehittämisessä ja arvioinnissa.

5.1 Tutkimuksen tulokset ja niiden pohdinta

PIE-yhteisöjen määritelmän osalta kävi ilmi, että kaikissa tutkituissa maissa on käytössä PIE-määritelmä tai siihen ollaan ainakin pyrkimässä. Tämä oli mielestäni hieman yllättävää, sillä kuten jo aiemmissa luvuissa (3; 3.2) on mainittu, niin esimerkiksi Yhdysvalloissa ei PIE-määritelmää ole lainkaan. Yksi syy sille, että kaikilla tutkituilla mailla on PIE-määritelmä, voi olla maiden EU-jäsenyys. Direktiivissä 2006/43/EY on PIE-yhteisöjen määritelmä, joka voi vaikuttaa siihen, että myös tutkituilla jäsenmailla PIE-yhteisöjen määritelmä on olemassa.

Toinen yllättävä seikka mielestäni oli, että vain kahdella tutkituista maista (Hollanti ja Saksa) PIE-määritelmä on sisällytetty lainsäädäntöön. Tosin Ruotsissakin tähän ollaan pyrkimässä. Tilintarkastusdirektiivin voisi olettaa vaikuttavan kansallisiin lainsäädäntöihin määritelmän osalta enemmänkin. Toisaalta EU:n jäsenmaat voivat olla vielä varovaisia liittyen tilintarkastusdirektiivin tarkempaan noudattamiseen, sillä direktiiviä ollaan uudistamassa. (TEM 2013.)

IFAC:n (2006) lähdetietoihin verrattuna PIE-määritelmät olivat sisällöltään aika odotetun laisia ja keskenään samantyyliisiä. PIE-määritelmien laajuus tosin vaihtelee paljon, esimerkiksi Saksan ja Tanskan välillä ero on huomattava. Tämä voi johtua siitä, että Saksan lainsäädännössä PIE-määritelmä on esitetty erittäin tiiviissä ja yleistävässäkin muodossa kun taas Tanskassa on eritelty muun muassa valtion ja yksityisen sektorin lista- tai arvopaperiyhteisöt toisistaan.

Muiden maiden PIE-määritelmiin verrattuna Keskuskauppakamarin tilintarkastusyksikön PIE-määritelmä on samassa linjassa muiden maiden määritelmien kanssa. Tark-

kaan määritellyn listan myötä tilintarkastusyksikön määritelmä on myös aika samanmuotoinen kuin esimerkiksi Hollannin PIE-määritelmä.

ISA-standardien asema tutkituissa Euroopan maissa on mielenkiintoinen. Kaikissa maissa ISA-standardit ovat tavalla tai toisella osa joko lakisääteistä tai muuta normistoa. Tavat kuitenkin vaihtelevat Suomen lakisääteisestä käyttövaatimuksesta kansallisiin standardeihin, joihin ISA-standardit on sisällytetty ja niitä on täydennetty kansallisin lisäyksin. Suomi on siis tutkituista maista ainoa, jossa laki suoraan niiden käyttöä edellyttää. Mielestäni on kuitenkin tärkeä ottaa huomioon se, että esimerkiksi Hollannissa ISA-standardeilla on lakisääteinen asema, vaikka lainsäädäntö ei niiden käyttöä suoraan edellytäkään.

Se, että tutkituissa maissa ISA-standardeilla on näinkin vahva asema, ei tarkemman arvioinnin myötä ole kovin yllättävää. Kaikilla mailla on jäseniä (järjestöjä, valvontaelimiä tai yhdistyksiä) sekä IFAC:ssa että IFIAR:ssa, joiden kautta lähdeainestoa on jonkin verran koottu. IFAC esimerkiksi edellyttää jäseniltään (Suomessa KHT-yhdistys ry ja HTM-tilintarkastajat ry) ISA-standardien käyttöä, joten on ilmeistä, että tutkituissa maissa ISA-standardit on otettu huomioon kansallisia standardeja laadittaessa, tai että ISA-standardit ovat noudatettavia standardeja. (IFAC 2014c; IFIAR 2014b.)

Kaiken kaikkiaan mielestäni on jännittävä nähdä, miten tilintarkastusdirektiivin uudistaminen tulee vaikuttamaan tutkittuihin seikkoihin. Etenkin ISA-standardien aseman odotan vahvistuvan siten, että IFAC:n standardeja hyväksytään ja julkaistaan koko EU:n alueella noudatettaviksi. Myös PIE-määritelmään direktiivin uudistuksella voi olla vaikutuksensa, sillä ainakin Suomi on esittänyt, että PIE-yhteisöjen tilintarkastuksesta tulisi säätää direktiivissä tai omalla direktiivillä tarkemmin koko EU:n alueella. (TEM 2012; 2013.)

5.2 Tutkimuksen luotettavuus ja kehittämis- ja jatkotoimenpide-ehdotukset

Olen pohtinut tutkimuksen luotettavuutta opinnäytetyöprosessin alusta alkaen. Ensimmäkin lähteiden valinnassa noudatin lähdekritiikkiä ja otin vain tarpeeksi luotettavat lähteet osaksi opinnäytetyön aineistoa. Lisäksi osan haetusta tiedosta olen pyrkinyt löytämään ja varmistamaan useammasta kuin yhdestä lähteestä ja tässä onnistuin hyvin.

Esimerkiksi ISA-standardien osalta vertailin muualta keräämiäni tietoja IFAC:n Basis of ISA Adoption by Jurisdiction -julkaisuun vuodelta 2012. Toisaalta esimerkiksi sähköpostihaastattelun avulla saatuja tietoja en ole yleensä perustellut kuin asianomaisella lähteellä, vaikka sama tieto olisi tullut ilmi muualtakin. Sähköpostiin vastaajat (Beckers, Boersma, Byström) ovat vastauksellaan edustaneet työnantajaorganisaatioitaan eli tilintarkastusta valvovaa elintä, joten heidän vastauksiaan pidän luotettavina lähteinä.

Myös tutkimuksen kohdemaat olen valikoinut harkintaa käyttäen. Toimeksiantajan toiveena oli tutkia Pohjoismaita ja niiden lisäksi muutamaa muuta Euroopan maata. Tätä pyrinkin noudattamaan mutta esimerkiksi Norjan jätin pois lopullisesta tutkimuksesta tietojen vähäisen saatavuuden vuoksi, vaikka se onkin Pohjoismaa. Lisäksi tutkittavien maiden valintakriteerinä käytin IFAC:n ja IFIAR:n jäsentietoja. Kaikki mukana olevat maat ovat edellä mainittujen järjestöjen jäseniä, jolla on osaltaan pyritty varmistamaan tietojen vertailtavuus keskenään.

Valitettavasti en onnistunut löytämään täysin ajantasaista tietoa kaikista kohdemaista. Esimerkiksi Ison-Britannian PIE-tiedot ovat vuodelta 2008. Tätä varten käsittelin Ison-Britannian kohdalla myös toista dokumenttia täydentämään ja mahdollisesti ajantasais-tamaan tietoja. Myös Tanskan tiedot sekä PIE-määritelmän että ISA-standardien osalta ovat hieman muita vanhempia, vuosilta 2012 ja 2013, joten näiden tietojen osalta en saanut täyttä varmuutta tietojen paikkansapitävyydestä edelleen.

Jatkossa työn aiheita voisi tarpeen mukaan tutkia laajemminkin. Ainakaan minulla ei tullut vastaan ajantasaista tutkimusta PIE-määritelmästä, joten laajempi tutkimus aiheesta olisi varmasti mielenkiintoinen. IFAC on tutkinut PIE-määritelmiä vuonna 2006 mutta se oli ainoa laajempi julkaisu aiheesta eikä siis enää välttämättä ajantasainen. Toisin ajantasaisempaa tietoa voi löytää myös IFIAR:n jäsentiedoista mutta kaikki sen jäsenmaat eivät ole PIE-määritelmää jäsenprofiiliinsa lisänneet (IFIAR 2012; 2013a; 2013b; 2013c; 2013d).

ISA-standardien asemaa olisi mielenkiintoista selvittää laajemminkin. Tutkituissa maissa ISA-standardeilla on vahva asema mutta tutkimuksen laajentaminen esimerkiksi Euroopan ulkopuolella voisi tuoda paremman kokonaiskuvan standardien asemasta. IFAC

onkin tutkinut asiaa vuonna 2012 ja julkaissut maailmanlaajuisen katsauksen ISA-standardien asemaan (IFAC 2012), jonka avulla tämän tutkimuksen tarjoamia tietoja voi tarvittaessa laajentaa.

Toivon tästä opinnäytetyöstä olevan hyötyä myös käytännössä ainakin toimeksiantajalle. Työn avulla Keskuskauppakamarin tilintarkastusyksikkö voi mahdollisesti täydentää tietojaan ja pohtia myös itse lisätutkimuksen tarvetta. Lisäksi toivon, että opinnäytetyön myötä tilintarkastusyksikkö saa käyttöönsä uusia tietolähteitä.

5.3 Ammatillinen kehittyminen

Opinnäytetyöprosessi on opettanut paljon sekä tieteellisestä kirjoittamisesta että sen suunnittelusta. Erityisesti opin arvostamaan hyvin tehtyä opinnäytetyösuunnitelmaa, jonka alun perin ajattelin olevan jossain määrin jopa turha. Suunnitelman avulla varsinaisen opinnäytetyön aloittaminen ja jäsentäminen on kuitenkin ollut paljon helpompaa ja loogisempaa kuin jos suunnitelmaa ei olisi tehnyt.

Aikataulun osalta etukäteen suunnittelu oli aika vaikeaa ja siihen olisi ehkä voinut panostaa enemmän. Mielestäni pystyn noudattamaan hyvin aikatauluja mutta muut koulutyöt vaikuttivat siihen, että kovin tarkasti aikataulua ei voinut tehdä tai sellaista olisi voinut noudattaa. Työ kuitenkin valmistui ajallaan, mistä olen hyvin tyytyväinen

Tämän opinnäytetyön myötä perehdyin ensimmäisen kerran kunnolla laki- ja muihin vaativiin asiateksteihin. Vastaavaa on harjoiteltu oppitunneillakin mutta laajemman kirjallisen kokonaisuuden tuottaminen useiden eri lähdetekstien ja -kirjallisuuden avulla kehitti sekä tieteellistä kirjoitus- että lukutaitoa. Tästä on varmasti hyötyä myös tulevaisuudessa etenkin työelämässä, sillä monissa työpaikoissa assistentin tehtäviin kuuluu esimerkiksi taustatietojen etsiminen ja kokoaminen.

Opinnäytetyön tekeminen syvensi myös tietoja tilintarkastusalasta. Mielestäni aiheeni on ollut alusta asti mielenkiintoinen ja tutkimuksen tekeminen onkin ollut mielekästä. Aihe tuli jossain määrin tutuksi jo työharjoittelun aikana Keskuskauppakamarin tilintarkastusyksikössä mutta opinnäytetyöprosessi toi mukanaan paljon lisä- ja taustatietoa monille harjoittelun aikana tutuksi tulleille käsitteille ja teemoille. Luulen, että ilman

työharjoittelun kautta kertyneitä perustietoja olisi opinnäytetyötä ollut aika vaikea tehdä. Ainakin aikaa olisi kulunut perustietojen selvittämiseen huomattavasti enemmän. Mahdollisesti myös tästä voi olla hyötyä tulevaisuudessa ja vaikuttaa tulevan työpaikan valintaan.

Kokonaisuudessaan opinnäytetyöprosessista on jäänyt positiivinen olo. Olen saanut apua aina tarvittaessa ja opinnäytetyön ajallaan valmiiksi, vaikka välillä päämäärän saavuttaminen tuntui todella etäiseltä. Pitkän prosessin valmiiksi saaminen palkitsee.

Lähteet

APAK-AOK 2014. Inspections. Luettavissa:

<http://www.apak-aoc.de/english/inspections/inspections.asp>. Luettu 8.4.2014.

Arvopaperimarkkinalaki. 26.5.1989/495; 14.12.2012/746.

Beckers, R. 2.4.2014. APAK/AOC. Sähköposti.

Boersma, S. 31.3.2014. Policy Officer. Netherlands Authority for the Financial Markets. Sähköposti.

Byström, M. 4.3.2014. Revisionsdirektör, Auktoriserad revisor. Revisorsnämnden. Sähköposti.

Ensimmäinen neuvoston direktiivi 73/239/ETY. Euroopan unionin virallinen lehti L228, 16.8.1973, 3–19.

Ensimmäinen neuvoston direktiivi 79/267/ETY. Euroopan unionin virallinen lehti L063, 13.3.1979, 1–18.

Ensimmäinen neuvoston direktiivi 91/674/ETY. Euroopan unionin virallinen lehti L374, 31.12.1991, 7–31.

Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2000/12/EY. Euroopan unionin virallinen lehti L126, 26.5.2000, 1–74.

Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2006/43/EY. Euroopan unionin virallinen lehti L157, 9.6.2006, 87–107.

FRC 2008. The Statutory Auditors (Transparency) Instrument 2008. Luettavissa:

<https://www.frc.org.uk/FRC-Documents/POB/Statutory-Auditors-%28Transparency%29-Instrument-2008.aspx>. Luettu 8.4.2014.

FRC 2012. Auditing standards. Luettavissa:

<https://www.frc.org.uk/Our-Work/Codes-Standards/Audit-and-assurance/Standards-and-guidance/Standards-and-guidance-for-auditors/Auditing-standards.aspx>. Luettu 8.4.2014.

FRC 2014a. Audit Quality Review. Luettavissa:

<https://www.frc.org.uk/Our-Work/Conduct/Audit-Quality-Review.aspx>. Luettu 8.4.2014.

FRC 2014b. Audit Quality Review. Scope of Independent Inspection 2014–15. Luettavissa:

<https://www.frc.org.uk/Our-Work/Publications/Audit-Quality-Review/AQR-Scope-of-Independent-Inspection-2014-15.pdf>. Luettu 8.4.2014.

Horsmanheimo, P., Kaisanlahti, T. & Steiner, M-L 2007. Tilintarkastuslaki: kommentaari. WSOYpro. Helsinki

Horsmanheimo, P. & Steiner, M-L 2008. Tilintarkastus – Asiakkaan opas. WSOYpro. Helsinki.

HTM-tilintarkastajat ry 2006. Uusi tilintarkastuslaki. Luettavissa:

http://www.htm.fi/tilintarkastajan_valinta/uusi_tilintarkastuslaki. Luettu 23.3.2014.

IFAC 2006. Public Interest Entities. Luettavissa:

<http://www.ifac.org/sites/default/files/meetings/files/1915.pdf>. Luettu 22.4.2014.

IFAC 2012. Basis of ISA Adoption by Jurisdiction. Luettavissa:

<http://www.ifac.org/sites/default/files/uploads/MBD/Basis-of-ISA-Adoption-by-Jurisdiction-August-2012.pdf>. Luettu 9.4.2014.

IFAC 2014a. FAQ. Luettavissa: <http://www.ifac.org/about-ifac/organization-overview/faq>. Luettu 22.3.2014.

IFAC 2014b. Clarity Center. Luettavissa: <http://www.ifac.org/auditing-assurance/clarity-center>. Luettu. 22.3.2014.

IFAC 2014c. Members. Luettavissa: <http://www.ifac.org/about-ifac/membership/members>. Luettu 24.4.2014.

IFIAR 2012. Sweden Members Profile. Luettavissa: https://www.ifiar.org/IFIAR/media/Documents/General/About%20Us/IFIAR%20Member%20Updates%202013/Sweden_35_Members-Profile_RN_Sweden_March-2012-TC_1.doc. Luettu 8.4.2014.

IFIAR 2013a. Denmark Members Profile. Luettavissa: https://www.ifiar.org/IFIAR/media/Documents/General/About%20Us/IFIAR%20Member%20Updates%202013/Denmark_20130227_revised_IFIAR-Members-Profile_DBA_Denmark_March-2012_1.docx. Luettu 8.4.2014.

IFIAR 2013b. Germany Members Profile. Luettavissa: https://www.ifiar.org/IFIAR/media/Documents/General/About%20Us/IFIAR%20Member%20Updates%202013/Germany_Members-Profile_AOC_Germany_February-2013.doc. Luettu 8.4.2014.

IFIAR 2013c. UK Members Profile. Luettavissa: https://www.ifiar.org/IFIAR/media/Documents/General/About%20Us/IFIAR%20Member%20Updates%202013/UK_Members-Profile_FRC_United-Kingdom_Feb-2013.doc. Luettu 8.4.2014.

IFIAR 2013d. Netherlands Members Profile. Luettavissa: https://www.ifiar.org/IFIAR/media/Documents/General/About%20Us/IFIAR%20Member%20Updates%202013/Netherlands_Members-Profile_AFM_Netherlands_Jan-2013.doc. Luettu 8.4.2014.

IFIAR 2014a. About us. Luettavissa: <https://www.ifiar.org/About-Us.aspx>. Luettu 8.4.2014.

IFIAR 2014b. Members. Luettavissa: <https://www.ifiar.org/Members.aspx>. Luettu 24.4.2014.

Keskuskauppakamari 2009a. Tilintarkastus 4/2009. Luettavissa: www.keskuskauppakamari.fi/content/download/1466/12444. Luettu 7.4.2014

Keskuskauppakamari 2009b. Mitä ovat julkisen kaupankäynnin kohteena olevat yhteisöt ja luotto ja vakuutuslaitokset (yleisen edun kannalta merkittävät yhteisöt)? Luettavissa: www.keskuskauppakamari.fi/content/download/19217/418222. Luettu 22.4.2014

KHT-yhdistys 2010. Tilintarkastusalan standardit ja suositukset 2009. KHT- Media Oy. Helsinki.

KHT-yhdistys 2012. Kansainväliset tilintarkastusalanstandardit: Eettiset säännöt tilintarkastusammattilaisille ja Kansainvälistä laadunvalvontaa, tilintarkastusta, yleisluontoista tarkastusta, muita varmennuspalveluja ja liitännäispalveluja koskevat standardit ja muut ohjeet 2012. KHT-media Oy. Helsinki.

KHT-yhdistys 2014a. Hyvä tilintarkastustapa ja kansainväliset tilintarkastusstandardit. Luettavissa: <http://www.khtyhdistys.fi/tilintarkastus/hyva-tilintarkastustapa-ja-kansainvaliset-tilintarkastusstandardit>. Luettu 22.3.2014.

KHT-yhdistys 2014b. Tietoa meistä. Luettavissa: <http://www.khtyhdistys.fi/tietoa-meista>. Luettu 1.4.2014.

Kirjanpitolaki 30.12.1997/1336.

Revisorsnämnden 2014. Laws, rules and standards. Luettavissa: http://www.revisorsnamnden.se/rn/english/laws_rules_and_standards.html. Luettu 18.4.2014.

RSMplus 2012. Accounting and Statutory Audit Requirements in Denmark. Luettavissa: http://www.rsmplus.dk/rsmplus_en/images/Engelsk/Factsheet%20Accounting-Audit.pdf. Luettu 18.4.2014.

TEM 2012. Valtioneuvoston kirjelmä Eduskunnalle ehdotuksista Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviksi ja asetukseksi (tilintarkastus) 29.3.2012. Luettavissa: <http://217.71.145.20/TRIPviewer/show.asp?tunniste=U+19/2012&base=eru&palveli n=www.eduskunta.fi&f=WORD>. Luettu 22.3.2014.

TEM 2013. Euroopan unionin tilintarkastussääntelyn uudistaminen. Luettavissa: http://www.tem.fi/yritykset/tilintarkastus/euroopan_unionin_tilintarkastussaan telyn_uudistaminen. Luettu 24.4.2013.

Tilintarkastuslaki 13.4.2007/459.

Tilintarkastuslautakunta 2012. TILAn työjärjestys. Luettavissa: <http://tilintarkastuslautakunta.fi/tilan-tyojarjestys/>. Luettu 5.3.2014.

Tilintarkastuslautakunta 2014a. Luettavissa: www.tilintarkastuslautakunta.fi. Luettu 5.3.2014.

Tilintarkastuslautakunta 2014b. Laadunvarmistus. Luettavissa: <http://tilintarkastuslautakunta.fi/laadunvarmistus/>. Luettu 5.3.2014.

Valtioneuvoston asetus tilintarkastuksesta 28.6.2007/735.

Liitteet

Liite 1. Sähköpostihaastattelu

Enquiry into definition of PIE and status of ISAs

pe 28.2.2014 12:41

Piilokopio: info@afm.nl; enquiries@frc.org.uk; post@finanstilsynet.no;
tim.volkmann@apak-aoc.de; erst@erst.dk; rn@revisorsnamnden.se;

Dear Sir or Madam

I am a student at HAAGA-HELIA University of Applied Sciences in Helsinki, Finland. At the moment I am working on my thesis on definitions of Public Interest Entities (PIEs) and status of International Standards on Auditing (ISAs).

For my thesis I am collecting information about different PIE definitions as well as information whether use of ISAs is required by law. I have chosen six countries and their information to be compared with Finland's in my thesis. These countries are Denmark, Germany, Norway, Sweden, The Netherlands and The United Kingdom.

For this purpose I would be very pleased if you could answer these questions.

1. How do you define Public Interest Entities in your country?

2. Is the definition based on law?

If yes, on which law or laws?

If not, who has made the definition or where it is based on?

3. What kind of status International Standards on Auditing have in your country?

I.e. is there a law that requires auditors to use ISAs?

If not, is the use of ISAs required somewhere else?

Thank you for your help. It would be very helpful, if you could answer by 21 March 2014.

Please do not hesitate to ask if you have any questions.

Yours faithfully

Riikka Myllylä

Student number XXXXXXXX

Class LS6A

HAAGA-HELIA University of Applied Sciences

<http://www.haaga-helia.fi/en/frontpage>

Liite 2. Beckers 2014. Sähköposti

Re: Enquiry into definition of PIE and status of ISAs

ralf.beckers@apak-aoc.de

ke 2.4.2014 18:51

Vastaanottaja: Myllylä Riikka <riikka.myllyla@myy.haaga-helia.fi>;

Dear Mrs Myllylä,

please find below my answeres to your questions. If you need further informations please do not hesitate to contact me.

Kind regards from Berlin

Ralf Beckers

An: undisclosed-recipients:

Von: Myllylä Riikka <riikka.myllyla@myy.haaga-helia.fi>

Datum: 28.02.2014 11:41AM

Betreff: Enquiry into definition of PIE and status of ISAs

Dear Sir or Madam

I am a student at HAAGA-HELIA University of Applied Sciences in Helsinki, Finland. At the moment I am working on my thesis on definitions of Public Interest Entities (PIEs) and status of International Standards on Auditing (ISAs).

For my thesis I am collecting information about different PIE definitions as well as information whether use of ISAs is required by law. I have chosen six countries and their information to be compared with Finland's in my thesis. These countries are Denmark, Germany, Norway, Sweden, The Netherlands and The United Kingdom.

For this purpose I would be very pleased if you could answer these questions.

1. How do you define Public Interest Entities in your country?

PIEs are by definition all companies listed (shares and/or bonds) on a regulated market.

2. Is the definition based on law?

Yes

If yes, on which law or laws?

§ 264d of the German Commercial Code.

If not, who has made the definition or where it is based on?

3. What kind of status International Standards on Auditing have in your country?
I.e. is there a law that requires auditors to use ISAs?

No.

If not, is the use of ISAs required somewhere else?

The "Institut der Wirtschaftsprüfer in Deutschland e.V." [Institute of Public Auditors in Germany, Incorporated Association (IDW)] has been transitioned

(almost completely) the international auditing standards into the German IDW standards. Moreover, the auditing standards of the IDW point out special German considerations deriving from legal statutes.

Thank you for your help. It would be very helpful, if you could answer by 21 March 2014.

Please do not hesitate to ask if you have any questions.

Yours faithfully

Riikka Myllylä

Student number XXXXXXXX

Class LS6A

HAAGA-HELIA University of Applied Sciences

<http://www.haaga-helia.fi/en/frontpage>

+-----+

| Sicherheitsinformation APAK / AOC |

+-----+

| - Die Nachricht war weder verschlüsselt noch digital unterschrieben |

+-----+

T11132: FW: Enquiry into definition of PIE and status of ISAs

Boersma, Stefan <Stefan.Boersma@afm.nl>

ma 31.3.2014 10:54

Vastaanottaja: Myllylä Riikka <riikka.myllyla@myy.haaga-helia.fi>;

Kopio: Opijnen, Martijn van <Martijn.van.Opijnen@afm.nl>; AFM <consumenten-voorlichting@afm.nl>;

Dear Mrs Myllylä,

Regarding your question of the 28th of February on the Dutch Audit Firms Supervision Act, we can inform you the following.

Your questions:

1. How do you define Public Interest Entities in your country?
2. Is the definition based on law?
If yes, on which law or laws?
If not, who has made the definition or where it is based on?
3. What kind of status International Standards on Auditing have in your country?
I.e. is there a law that requires auditors to use ISAs?
If not, is the use of ISAs required somewhere else?

Our answer:

Ad. 1 and 2:

According to Article 1 of the Dutch Audit Firms Supervision Act, a public interest entity is:

- 1°. a legal person established in the Netherlands under Dutch law whose securities are admitted to trading on a regulated market as referred to in Section 1:1 of the Financial Supervision Act [*Wet op het financieel toezicht*];
- 2°. a bank having its registered office in the Netherlands as referred to in Section 1:1 of the Financial Supervision Act, which has been granted a licence under that Act;
- 3°. a central credit institution having its registered office in the Netherlands as referred to in Section 1:1 of the Financial Supervision Act which has been granted a licence under that Act;
- 4°. a reinsurer, life insurer or non-life insurer having its registered office in the Netherlands as referred to in Section 1:1 of the Financial Supervision Act which has been granted a licence under that Act;
- 5°. an enterprise, institution or public body forming part of one of the categories designated pursuant to Section 2; [*currently, no such categories have been designated*]

Ad. 3:

The International Standards on Auditing (ISAs) *as such* do not have a legal status in the Netherlands. The ISAs have been implemented by the professional body for accountants (The Netherlands Institute of Chartered Accountants, NBA) in legislation [*Nadere voorschriften controle- en overige standaarden, NV COS*]. This legislation set by the professional body is approved by the Minister of Finance. The Dutch Audit Firms Supervi-

sion Act requires auditors that perform statutory audits to comply with the legislation set by the professional body.

Final comments

We would like to point out that we merely provided you with a general response to your questions. Therefore, this is not a decision in response to a specific situation.

It is not allowed to post this response on a website or to publish it otherwise.

Hoping that these answers will suffice.

Kind regards,

Stefan Boersma
Policy Officer
Audit Firm Supervision Division

Phone: +31 (0) 20 797 2855
Fax: +31 (0) 20 797 3825
E-mail: stefan.boersma@afm.nl

Netherlands Authority for the Financial Markets

Visiting address: Vijzelgracht 50 - Amsterdam
Postal address: Postbus 11723 - 1001 GS Amsterdam
Phone +31 (0) 20 797 2000 - www.afm.nl

The AFM promotes fairness and transparency within financial markets.

Liite 4. Byström 2014. Sähköposti

Enquiry into definition of PIE and status of ISAs

Mathias Byström <Mathias.Bystrom@revisorsnamnden.se>

ti 4.3.2014 10:10

Vastaanottaja: Myllylä Riikka <riikka.myllyla@myy.haaga-helia.fi>;

Dear Riika,

On the 28th of February 2014, you sent an e-mail to The Supervisory Board of Public Accountants in Sweden (“Revisorsnämnden”) with a couple of questions for your thesis. You will find our answers below:

1. How do you define Public Interest Entities in your country? There is not yet any formal definition in place in Sweden. There is an ongoing investigation in order to implement a definition of PIE into Swedish legislation. Today, when people talk about PIE:s, they often refer to listed companies, companies in the financial sector and some companies that are to be considered of public interest due to their size.
2. Is the definition based on law? Not yet, as mentioned above. There is, however, an ongoing investigation in order to implement a definition in Swedish legislation.
3. What kind of status do International Standards on Auditing has in your country, i. e. is there a law that requires auditors to use ISAs? If not, is the use of ISAs required somewhere else? According to Swedish legislation, an audit should be conducted in accordance with generally accepted auditing standards. Swedish law does not specifically refer to ISA, but generally accepted auditing standards is considered to be ISA in Sweden, as the auditors that are members of the professional organization FAR are obliged to follow ISA through their membership and the fact that FAR has adopted ISA. When deciding on interpretations what is generally accepted auditing standards in its oversight activities, Revisorsnämnden also consider ISA as the standards that has to be applied to an audit.

Yours sincerely,

Mathias Byström

Revisionsdirektör, Auktoriserad revisor
Revisorsnämnden
Supervisory Board of Public Accountants

Karlavägen 104, Box 24014, 104 50 Stockholm

Tfn direkt: 08-783 18 84 | mathias.bystrom@rn.se

Tfn växel: 08-783 18 70 | www.revisorsnamnden.se